

Blynova, O.Ye., Ursulenko, O.B. The features of the influence of urban identity on the social and psychological adaptation of students. *Insight: the psychological dimensions of society: scientific journal*. 2020. – Issue 3. – Pp. 70–83. DOI:10.32999/2663-970X/2020-3-5

Блинова О. Є., Урсуленко О.Б.

Особливості впливу міської ідентичності на соціально-психологічну адаптацію студентської молоді

Мета з'ясувати вплив рівня сформованості міської ідентичності на соціально-психологічну адаптацію студентської молоді та задоволеність життям. **Методи.** В емпіричному дослідженні застосовано методики: Опитувальник ідентичності з містом (С. О. Літвінова, О. І. Муравьова); Опитувальник соціально-психологічної адаптації (К. Роджерс, Р. Даймонд в адаптації О. К. Осницького); Шкала задоволеності життям Е. Дінера в адаптації Д. О. Леонтєва, Є. М. Осіна. **Результати.** В статті наведено різні теоретичні погляди та наукові підходи щодо обґрунтування поняття «міська ідентичність». У структурі міської ідентичності виокремлено когнітивний, емоційний та поведінково-регулятивний компоненти. Показано значення сформованої міської ідентичності на соціальну адаптацію в умовах міста. Зроблено соціально-психологічне аналізування відмінностей міського та сільського способу життя; з'ясовано, що міський спосіб життя ґрунтується на високій просторовій, професійній та соціальній мобільності містян. Підкреслено, що міська ідентичність має ціннісну та смислову природу, адже, актуалізуючись у різних ситуаціях соціальної взаємодії, вона починає транслювати норми та правила, що регулюють поведінку людини. В емпіричному дослідженні з'ясовано особливості прояву міської ідентичності студентської молоді, її вплив на соціально-психологічну адаптацію студентів, проведено порівняльний аналіз між групами студентів, які є корінними жителями міста та групою студентів, які приїхали до міста із сільської місцевості для навчання в університеті. **Висновки.** Результати емпіричного дослідження засвідчили наявність відмінностей за показниками соціально-психологічної адаптації між групою «містян», тобто студентів, які народились та проживають у місті, та групою «селян», які приїхали до міста та навчаються в університеті. За допомогою кореляційного аналізу доведено взаємозалежність між рівнем сформованості міської ідентичності студентської молоді (когнітивного, емоційного, поведінково-регулятивного компонентів) та успішністю соціально-психологічної адаптації у місті. Перспективами дослідження є розробка засобів психологічної допомоги в адаптації студентів, які приїжджають до міста для навчання у закладах вищої освіти.

Ключові слова: когнітивний, емоційний, поведінково-регулятивний компоненти міської ідентичності, задоволеність життям, почуття належності до міста, емоційна прив'язаність до міста.

Вступ. Активні зміни у сучасному суспільстві детермінують розвиток переміщень людей, зокрема, трудова, маятникова та освітня міграція, що призводить до взаємопроникнення та взаємовпливу традиційної сільської та міської культур. Саме територіальні спільноти надають перший досвід групового осмислення реальності, визначаючи первинні чинники соціалізації, формування цінностей, потреб, установок, норм (Blynova et. al., 2019; Dias & Ramadier, 2015).

Для розуміння соціальної поведінки людини важливими є знання про розвиток міської ідентичності як компонента соціальної ідентичності особистості (Bernardo & Palma-Oliveira, 2013). Проте, комплексних психологічних досліджень цього феномену та його місця у більш широкій структурі механізмів регуляції соціальної поведінки, на сьогодні бракує.

Фактор територіальної, зокрема, міської ідентичності, слід враховувати при вивченні психологічних проблем, що пов'язані з адаптацією до інших умов життя у новій соціальній групі: як розгортається цей процес у часі, як змінюється зміст територіальної ідентичності, коли і під впливом яких чинників формується ідентичність з новим місцем проживання та його жителями та трансформується ідентичність з рідним містом (або селом)

Проблема впливу міської ідентичності на успішність соціальної адаптації є актуальною при вивченні процесів освітньої міграції, коли майбутні студенти із сільської місцевості прибувають до міста для навчання в університеті (Блинова, 2018). Студенти із сільської місцевості та невеличких містечок, які приїхали для навчання в університеті в місто, схильні до емоційного сприйняття ситуації, відчувають психологічну кризу внаслідок вікових, соціальних та психологічних особливостей особистості. Потреба у соціально-психологічній адаптації зумовлена зміною соціального оточення, способу життя та діяльності студентів, а також наявністю нормативної кризи юнацького віку, що пов'язана з професійним та індивідуальним самовизначенням.

Гіпотеза: Міське середовище, залежно від його сприйняття та залежно від сформованості міської ідентичності особистості, може бути потенціалом, що сприяє реалізації суб'єктивно значущих цілей та цінностей, або перешкодою для самореалізації та стресовим чинником.

Мета: з'ясувати вплив рівня сформованості міської ідентичності на соціально-психологічну адаптацію студентської молоді та задоволеність життям.

Методологія дослідження.

Основними критеріями розділення міського та сільського соціумів називають чисельність населення, розміри населених пунктів, переважаючі види праці, специфіку способу та якість життя, соціальне положення та матеріальне становище людей, культурний та освітній рівень жителів, розвиток базових соціальних інститутів, комплекс соціально-економічних та культурно-побутових умов. Ще німецький соціолог Ф. Тьонніс говорив про відмінності понять «община», яке застосовується до сільської общини, та поняття «суспільство», яке більшою мірою характеризує індустріальне міське суспільство. Характер домінуючих в общині міжособистісних відносин дозволяє відзначити інтимність та довірливість між людьми, прив'язаність, життя у відповідності до общинних принципів. Міська спільнота характеризується раціональними відносинами, розважливістю, орієнтацією на отримання користі, відчуженням, анонімність, втратою особистих зв'язків (цит. за Баранова, 2012 : 195).

Міська ідентичність є результатом процесу соціальної категоризації, основою для якої є належність людини до міської спільноти (Микляева, Румянцева, 2011). Соціальною ін-групою (групою членства) для людини є власна міська спільнота, аут-групою – люди, що живуть у сільській місцевості. Таким чином, осмислення норм та цінностей міського жителя протиставляється сільському способу життя та виражається в ідентифікаційній формулі – «Я-містянин».

С. Мілграм запропонував експериментальне вивчення специфіки міста. Він ввів поняття «перевантаження» як соціального феномену, що характеризує процеси соціальної комунікації у місті. До особливостей комунікації між жителями міста С. Мілграм відносить: поверхові форми участі у взаємодії з іншими людьми; наявність соціальних засобів захисту та відбору індивідом інформації, що дозволяє уникнути містянам інформаційного перевантаження (Милграм, 2000).

Місто має багато привабливих елементів, а саме, диференціація виробничої діяльності, дозвілля, освіти, побутових умов, засобів масової інформації, а також обслуговування, зв'язку, транспорту тощо, що викликає культурну різноманітність та вибір; мобільність як психологічна установка особистості на можливість змінення професії, соціальних зв'язків, оновлення інформації у різних сферах міського життя (Ujanga & Zakariya, 2015).

С. Мілграм зазначає: «Міста мають значну привабливу силу із-за їх різноманітності, насиченості подіями, наявності можливості вибору та стимулюючого впливу їх напруженої атмосфери, що для багатьох людей є бажаним життєвим фоном. Велике місто надає великі можливості для комунікації; надає такі можливості вибору, які не може запропонувати жодна соціальна структура» (Милграм, 2002 : 5).

Міський спосіб життя ґрунтується на достатньо високій просторовій, професійній та соціальній мобільності містян. Життя у місті зумовлює включення особистості у різноманітні групи, що складають міську спільноту. Різноманітність видів діяльності у місті створює потенційну можливість для більш універсального розвитку особистості. Значна численність населення у містах призводить до підвищення автономності та водночас до постійного порушення меж особистого простору конкретного жителя. Неоднозначність норм поведінки, широкий діапазон ролей породжують постійну необхідність вибору власної стратегії поведінки, а також високий рівень варіативності та альтернативності поведінки (Дягилева, Журавлева, 2012).

Х. Е. Штейнбах та В. І. Єленський називають таку особливість міжособистісних комунікацій у містах ефектом «рваного комунікативного ланцюга», який полягає у низькому рівні зворотних реакцій на поведінку партнера по взаємодії, слабкій виразності соціальної підтримки та соціальної солідарності. У невеличких містечках або селах існує сусідська взаємодопомога, що лежить в основі достатньо сильної соціальної підтримки (Штейнбах, Єленський, 2004).

Характеризуючи нормативну поведінку, вказують на ефект деіндивідуалізації, який характерний для великих міст, що призводить до зниження соціального контролю за кожною конкретною людиною. Крім того, для великих міст характерною є знеособленість, яка підвищує анонімність вчинків окремої людини та дозволяє містянам частіше виходити за межі нормативної поведінки. А. В. Мікляєва та П. В. Румянцева відмічають, що зниження соціального контролю також призводить до виникнення та прояву різних поведінкових девіацій, які лежать в основі різноманітних міських спільнот. Завдяки такої різноманітності поведінкових проявів жителі міст в цілому є більш толерантними до поведінки, яка виходить за межі норм, порівняно із населенням містечок або сел. У невеличких містечках або селах, навпаки, виникають специфічні, чіткі норми та правила поведінки. Соціальний контроль є значно вищим, ніж у великих містах, будь-який вихід за межі нормативної поведінки засуджується (Микляєва, Румянцева, 2011).

Отже, проживання у певному міському просторі детермінує формування та розвиток міської ідентичності. Проте, міська територія не є єдиним чинником, оскільки підтримання міської ідентичності можливо і поза конкретним містом, оскільки межі міста є проникними для мобільності його жителів. Людина, перебуваючи невелику кількість часу за межами міста, здатна зберігати свою міську ідентичність.

Н. С. Дягілева, Л. А. Журавльова говорять про «містянина» як про цілісну систему та виділяють такі його складові елементи: містянин як особистість; містянин як представник різних соціальних груп; містянин як вираження певних специфічних рис, які породжуються містом. В останньому випадку як раз мова йде про міську ідентичність, тобто розгляд жителя міста як представника міської соціальної спільноти (Дягілева, Журавлева, 2012).

В літературі пропонуються різні критерії, що дозволяють проаналізувати міську ідентифікацію окремої людини. До таких критеріїв належать: територіальний критерій (межі міста, які сприймаються суб'єктивно); часовий критерій (хронологія міського життя, яка сприймається суб'єктивно); поведінковий критерій (демонстрація типових для міської спільноти моделей поведінки); психосоціальний критерій (демонстрація типового для міської спільноти способу життя); соціальний критерій (суб'єктивне переживання однорідності міської спільноти); ідеологічний критерій (застосування культурних та ідеологічних значень, що транслуються міською спільнотою) (Belanche, Casaly & Flavian, 2017);

Тобто міську ідентичність необхідно трактувати в аспекті соціальної ідентичності людини. Тому С. О. Литвінова, О. І. Муравьова вважають, що жителів одного міста, які складають міську спільноту, можна розглядати як носіїв схожих уявлень про своє місто та про інші міста: уявлення про міські норми та правила поведінки; колективну історичну пам'ять; переживання, що пов'язані із конкретними місцями та територіями; уявлення про нормативний спосіб життя містян; уявлення про нормативні способи взаємодії та моделі поведінки (Литвінова, Муравьова, 2018).

Міська ідентичність формується у процесі взаємодії із соціальною реальністю, в якій ця реальність суб'єктивно усвідомлюється у відповідності до існуючої у людини системи життєвих відносин та потреб. Тобто міська ідентичність має смислову природу, адже, актуалізуючись у різних ситуаціях соціальної взаємодії, вона починає транслювати норми та правила, що регулюють поведінку людини. Іншими словами, у містянина існує «своє місто» (пов'язане із суб'єктивними переживаннями та спогадами, з місцями, які мають особистісне значення), і «наше місто» (це колективний образ міста, суб'єктом якого є міська громада, члени якої ідентифікують себе із цінностями даної території) (Микляєва, Румянцева, 2011).

Доведено, зокрема, у дослідженні І. Г. Губеладзе, що є відмінності у сприйнятті типового містянина та типового селянина. Авторкою був отриманий узагальнений «портрет» – образ жителів міського та сільського соціумів. Група «жителі міста» – освічені люди (ерудовані, цікавляться культурою, мистецтвом, застосовують сучасні технології), які постійно поспішають (мобільні, динамічні, їдять на ходу і т. ін.), зайняті та метушливі. Жителі міста є замкненими, нетовариськими, недовірливими, байдужими, індивідуалістичними; перебувають у постійному стресі, нервові, неврівноважені, втомлені. Вони характеризуються самостійністю та цілеспрямованістю. Ззовні – модні, доглянуті, добре вдягнуті. Група «жителі села» характеризується простотою, низьким рівнем освіти. Виразна риса – працелюбність. Для цієї групи властивою є неквапливість, розміреність, спокій. Селяни є відкритими, товариськими, добрими, привітними, довірливими (Губеладзе, 2015).

На підставі теоретичного аналізу наукової літератури можна припустити, що сільський житель, який приїжджає у місто (наприклад, мова йде про освітню міграцію, коли молодь із села навчається в університетах міста), буде відчувати певні складнощі в соціальній адаптації.

Учасники.

В емпіричному дослідженні взяли участь студенти I-II курсів денної форми навчання Херсонського державного університету різних факультетів та спеціальностей у кількості 67 осіб. Серед респондентів 28 осіб (41.8 %) – ті, які народилися та виросли у Херсоні, 39 студентів (58.2 %) приїхали у Херсон навчатися в університеті, батьки проживають в селах або невеликих містечках області; студенти зараз мешкають у гуртожитку.

Процедура та інструменти.

Для визначення міської ідентичності нами застосовано «Опитувальник ідентичності з містом» С.О. Літвінової, О. І. Муравьової (Литвинова, Муравьева, 2018). В опитувальнику ідентичність з містом концептуалізується як самовизначення людини у міському середовищі. Опитувальник містить у собі не тільки традиційні виміри ідентичності: когнітивні, емоційні, оцінні, які репрезентують сприйняття людиною себе частиною певного місця, її прив'язаність до нього, оцінку свого міста порівняно з іншими місцями, але й показники, що відображають готовність діяти в інтересах міста, його розвитку, тобто поведінковий та діяльнісний аспекти ідентифікації.

Опитувальник містить п'ять шкал, що відображають зміст ідентичності з містом за когнітивним, емоційним, оцінним та діялісно-поведінковим вимірам: 1) Почуття належності до міста та віра в його можливості; 2) Емоційна прив'язаність та почуття близькості; 3) Місто, яке має унікальність; 4) Особистий внесок у життя міста; 5) Планування майбутнього, яке пов'язане із містом. Текст опитувальника було перекладено українською мовою за допомогою фахівців-експертів з мови, за смисловим контекстом назву міста було змінено для досліджуваної вибірки.

Для діагностики соціально-психологічної адаптації застосовано «Опитувальник соціально-психологічної адаптації» К. Роджерса, Р. Даймонд (Carl R. Rogers, Rosalind F. Dymond) в адаптації О. К. Осницького (Осницкий, 2004). Опитувальник містить п'ять основних шкал (прийняття інших, інтернальність, самоприйняття, емоційна комфортність, прагнення до домінування) та одну інтегральну, яка відображає загальний показник адаптованості / дезадаптованості. Методика спрямована на з'ясування міри адаптованості особистості в соціальній сфері, чинниками дезадаптації можуть бути: низький рівень самоприйняття; низький рівень прийняття інших, тобто конфронтація з ними; емоційний дискомфорт; екстернальність; прагнення до домінування.

З метою вивчення загального рівня задоволеності життям застосовано «Шкалу задоволеності життям» (Satisfaction With Life Scale, SWLS) E. Diener, R.A. Emmons, R.J. Larsen и S. Griffin в адаптації Д. О. Леонтєва, Є. М. Осіна (Осин, Леонтьев, 2008).

Статистичну обробку емпіричних даних здійснено за допомогою статистичних програм «SPSS» v. 23.0 та «MS Excel»; застосовано порівняльний аналіз за допомогою t-критерію Ст'юдента та кореляційний аналіз).

Результати та дискусії.

Результати студентів за «Опитувальником ідентичності з містом» (С. О. Літвінова, О. І. Муравьова) представлено у таблиці 1.

Таблиця 1. Середні значення та середньоквадратичні відхилення за шкалами методики «Опитувальник ідентичності з містом» (С. О. Літвінова, О. І. Муравьова) (n = 67)

Назва шкал	M	SD
1. Почуття належності до міста та віра в його можливості	19.13	3.87
2. Емоційна прив'язаність та почуття близькості	21.48	3.64
3. Місто, яке має унікальність	14.56	2.31
4. Особистий внесок у життя міста	11.74	2.07
5. Планування майбутнього, яке пов'язане із містом	8.49	1.76

Note: *M – arithmetic mean; SD – mean square deviation.

Результати показали, що значення всіх шкал «Опитувальника ідентичності з містом» знаходяться на середньому рівні. Шкала «Почуття належності до міста та віра в його можливості» показала трохи вищий за середньо нормативні значення показник (M = 19.13; SD = 3.87). При порівнянні зі шкалою тестових норм, вище за середні значення отримано за шкалами «Емоційна прив'язаність та почуття близькості» (M = 21.48; SD = 3.64); «Місто, яке має унікальність» (M = 14.56; SD = 2.31). Таким чином, рівень сформованості когнітивного та емоційного компонентів міської ідентичності у студентської молоді є середнім та вище за середній, що узгоджується з даними інших дослідників, наприклад, Н. С. Дягилевої, Л. А. Журавльової (Дягилева, Журавлева, 2012); С. О. Літвінової, О. І. Муравьової (Литвинова, Муравьева, 2018).

Водночас, результати за шкалами, які визначають поведінково-регулятивний компонент, показали нижче за середні оцінки: «Особистий внесок у життя міста» (M = 11.74; SD = 2.07); «Планування майбутнього, яке пов'язане із містом» (M = 8.49; SD = 1.76). Тобто, ми можемо зробити висновок про те, що у студентської молоді молодших курсів навчання при досить позитивному емоційному ставленні до міста, виявляється небажання брати особисто участь у розбудові міста, оскільки вони, мабуть, не бачать у цьому сенсу та не вірять в ефективність таких дій; крім того, вони ще сумніваються стосовно того, чи пов'язувати з цим містом своє подальше професійне майбутнє.

За результатами вивчення соціально-психологічної адаптації отримано дані, які представлено у таблиці 2. Для проведення порівняльного аналізу досліджувану групу розподілено на дві частини: група 1 – студенти, які народилися та продовжують жити у Херсоні; група 2 – студенти, які приїхали для навчання в університеті із сільської місцевості та невеличких містечок області.

Таблиця 2. Середні значення та середньоквадратичні відхилення за шкалами методики «Опитувальник соціально-психологічної адаптації» (К. Роджерс, Р. Даймонд в адаптації О. М. Осницького) та «Шкала задоволеності життям» (E. Diener в адаптації Д. О. Леонтьєва, Є. М. Осіна) (n = 67)

Назва шкал	Група 1 (корінні)	Група 2 (ті, хто	t-крит.	Рівень
------------	-------------------	------------------	---------	--------

	жителі Херсона) (n = 28)		приїхали в Херсон для навчання) (n = 39)		Ст'юдента	значущ.
	M	SD	M	SD		
Адаптивність	137.23	21.74	128.07	17.69	7.96	p < 0.01
Самоприйняття	41.27	8.76	37.11	7.25	5.94	p < 0.01
Прийняття інших	22.14	4.17	21.73	4.24	–	–
Емоційний комфорт	28.17	5.36	24.09	4.87	7.30	p < 0.01
Інтернальність (внутрішній контроль)	48.13	5.78	46.65	5.19	–	–
Прагнення до домінування	13.16	2.41	14.27	2.35	–	–
Задоволеність життям	26.17	5.79	23.48	5.36	4.63	p < 0.01

Note: *M – arithmetic mean; SD – mean square deviation.

На основі результатів дослідження показників соціально-психологічної адаптованості нами встановлено статистично значущі відмінності між двома групами досліджуваних за інтегральним показником соціально-психологічної адаптації «Адаптивність» ($t_{\text{емп.}} = 7.96$; $p < 0.01$), тобто загальний рівень адаптації у соціальних сферах у студентів групи 2, які приїхали до Херсону із сільської місцевості є нижчим, ніж у тих студентів, які постійно проживають в Херсоні. За результатами аналізування по окремих шкалах «Опитувальника соціально-психологічної адаптації» з'ясовано наявність статистично значущих відмінностей між групами за шкалами «Самоприйняття» ($t_{\text{емп.}} = 5.94$; $p < 0.01$) та «Емоційний комфорт» ($t_{\text{емп.}} = 7.30$; $p < 0.01$), що доводить наявність складностей у процесі адаптації до умов навчання в університеті, до умов проживання у гуртожитку, до міської культури, правил та норм поведінки у студентів, які приїхали у місто для навчання у закладі вищої освіти. Причому, ці складності переживаються на емоційному рівні та торкаються позитивності сприйняття образу Я. Цей висновок підтверджується наявністю статистично значущих відмінностей за «Шкалою задоволеності життям» ($t_{\text{емп.}} = 4.63$; $p < 0.01$), де середньоарифметичні показники у групі прибулих студентів є нижчими, ніж у групі студентів, які народилися та живуть у Херсоні.

Водночас, слід зауважити, що за такими шкалами соціально-психологічної адаптації, як «Прийняття інших», «Інтернальність (внутрішній контроль)», «Прагнення до домінування» не встановлено статистично значущих відмінностей між досліджуваними групами. Такі дані підтверджуються науковими результатами інших вітчизняних науковців (Андрійчук, 2018; Завацька, 2012).

Отримані нами результати про відмінності у рівні соціально-психологічної адаптації між групою студентів, які народилися, вирости та живуть в Херсоні, та групою студентів, які приїхали до Херсона навчатися у закладі вищої освіти, спонукали нас до перевірки гіпотези про можливий вплив сформованості міської ідентичності на успішність соціально-психологічної адаптації студентської молоді.

Задля доведення взаємозв'язку між параметрами міської ідентичності та показниками соціально-психологічної адаптації нами застосовано кореляційний аналіз. Результати представлено у таблиці 3.

Таблиця 3. Коефіцієнти кореляції показників міської ідентичності та соціально-психологічної адаптації (n = 67)

Назва шкал	1	2	3	4	5
Адаптивність	0.261*	0.272*	0.194	0.259*	0.185
Самоприйняття	0.127	0.201	0.006	0.185	0.154
Прийняття інших	0.301*	0.142	0.159	0.163	0.129

Емоційний комфорт	0.324*	0.338**	0.146	0.257*	0.102
Інтернальність	0.132	0.149	0.116	0.264*	0.296*
Прагнення до домінування	0.108	0.067	0.105	0.131	0.172
Задоволеність життям	0.004	0.195	0.178	0.273*	0.153

Примітка: * – $p \leq 0.05$; ** – $p \leq 0.01$

Примітка:

1. Почуття належності до міста та віра в його можливості;
2. Емоційна прив'язаність та почуття близькості;
3. Місто, яке має унікальність;
4. Особистий внесок у життя міста;
5. Планування майбутнього, яке пов'язане із містом.

Кореляційний аналіз показав наявність статистично значущих взаємозв'язків інтегральної шкали соціально-психологічної адаптації «Адаптивність» з такими показниками міської ідентичності: «Почуття належності до міста та віра в його можливості» ($r_s = .261$; $p \leq 0.05$); «Емоційна прив'язаність та почуття близькості» ($r_s = .272$; $p \leq 0.05$); «Особистий внесок у життя міста» ($r_s = .259$; $p \leq 0.05$). Такі результати підтверджують, що особистість, яка має високий рівень соціально-психологічної адаптованості у соціальному середовищі, водночас має позитивне ставлення до цього середовища (у нашому дослідженні – до міста проживання), відчуває свою належність до міста, тобто має сформоване почуття «ми», крім того, студенти готові докладати зусиль до того, що покращити своє місто.

Показник соціально-психологічної адаптації «Прийняття інших» корелює зі шкалою міської ідентичності «Почуття належності до міста та віра в його можливості» ($r_s = .301$; $p \leq 0.05$), тобто позитивне ставлення до людей з найближчого мікросоціуму пов'язано із позитивним ставленням до спільноти, в якій зараз перебувають студенти.

Шкала «Емоційний комфорт» показала такі кореляційні взаємозв'язки: «Почуття належності до міста та віра в його можливості» ($r_s = .324$; $p \leq 0.05$); «Емоційна прив'язаність та почуття близькості» ($r_s = .338$; $p \leq 0.01$); «Особистий внесок у життя міста» ($r_s = .257$; $p \leq 0.05$), тобто поінформованість про місто, емоційне ставлення та прив'язаність до міста переважно зумовлюють емоційний комфорт студентської молоді. Хоча слід відзначити й те, що студенти виявляють певну готовність до реальних справ на благо міста, в якому вони зараз живуть.

Цей попередній висновок підтверджується наявністю статистично значущих кореляційних зв'язків «Інтернальності (внутрішнього контролю)» з поведінково-регулятивними показниками міської ідентичності «Особистий внесок у життя міста» ($r_s = .264$; $p \leq 0.05$); «Планування майбутнього, яке пов'язане з містом» ($r_s = .296$; $p \leq 0.05$). Можна зазначити, що особистість, яка відчуває власну відповідальність за події, які з нею відбуваються, та за їх наслідки, спрямовує власну активність на покращення місця свого перебування та вважає, що її дії мають сенс та ефективність.

Цікавим виявився кореляційний зв'язок між «Шкалою задоволеності життям» Е. Дінера та показником соціально-психологічної адаптації «Особистий внесок у життя міста» ($r_s = .296$; $p \leq 0.05$), на наш погляд, це свідчить про те, що коли людина вже обрала своє місто та задоволена перебуванням у ньому, вона готова вкладати свою працю у розвиток міста проживання; позитивні результати, у свою чергу, підвищують цю задоволеність.

Висновки (Conclusions)

1) З'ясовано, що міська ідентичність є результатом процесу соціальної категоризації, основою для якої є належність людини до міської спільноти, що призводить до засвоєння норм, правил, стандартів поведінки, які є характерними для типового містянина.

2) Визначено наявність відмінностей за параметрами соціально-психологічної адаптації у соціальній сфері між групою студентів, які народилися, виростили та проживають зараз у місті та групою студентів, які приїхали у місто для навчання у закладі вищої освіти із невеликих містечок та сіл області ($p \leq 0.01$).

3) Встановлено наявність взаємозв'язків між параметрами міської ідентичності та показниками соціально-психологічної адаптації студентської молоді, що доводить вплив сформованої міської ідентичності (когнітивного, емоційного, поведінково-регулятивного компонентів) на ефективність соціально-психологічної адаптації у місті.

4) Процес адаптації має свої складні періоди, що пов'язані із підвищенням напруженості при розвитку міської ідентичності, і це потребує створення спеціальних тренінгових програм, які допомагають в адаптації приїжджих студентів до умов міста, та сприяють розвитку толерантного ставлення жителів міста до прибулих, що може бути перспективою подальших досліджень.

References

- Andriichuk, I. P. (2018) Osoblyvosti adaptatsii studentiv - maibutnikh psykholohiv do navchannia u vshchii shkoli [Features of adaptation of students - future psychologists to higher education]. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*, 4(8), Vol. 2. DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijitss/01062018/5702
- Baranova, V. A. (2012) Gorodskoj i selskij sociumy: socialno-psihologicheskie aspekty issledovaniya territorialno-poselenceskih obshnostej [Urban and rural societies: socio-psychological aspects of the study of territorial-settlement communities]. *Vestnik SPbGU. Seriya 12 – Bulletin of St. Petersburg State University. Series 12*, 2. 194–201. [in Russian]
- Belanche D., Casals L. V. & Flavian C. (2017) Understanding the cognitive, affective and evaluative components of social urban identity: Determinants, measurement, and practical consequences. *Journal of Environmental Psychology*, 50. 138–153. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2017.02.004>
- Bernardo F. & Palma-Oliveira J. M. (2013) Place identity, place attachment and the scale of place: the impact of place salience. *Psychology*, 4. 167–193. DOI: <https://doi.org/10.1080/21711976.2013.10773867>
- Blynova, O. Ye, Popovych, I. S., Bokshan, H. I., Tsilmak, O. M., & Zavatska, N. Ye. (2019). Social and Psychological Factors of Migration Readiness of Ukrainian Students. *Revista ESPACIOS*, Vol. 40. № 36. Page 4. <http://www.revistaespacios.com/a19v40n36/19403604.html>
- Blynova, O. Ye. (2018) Psihologicheskie aspekty adaptatsii sel'skih zhitelej k uslovijam gorodskoj sredy [Psychological aspects of the adaptation of rural residents to urban conditions]. *Aktual'nye problemy psihologii lichnosti i social'nogo vzaimodejstvija – Actual problems of personality psychology and social interaction: collection of scientific articles*. Grodno: Grodnenskij gosudarstvennyj universitet imeni Janki Kupaly. 24–31. [in Russian]
- Dias, P. & Ramadier, T. (2015) Social trajectory and socio-spatial representation of urban space: The relation between social and cognitive structures. *Journal of Environmental Psychology*, 41. P. 135–144. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2014.12.002>
- Dyagileva, N. S., Zhuravleva, L. A. (2012) Gorodskaya identichnost: ponyatie, struktura, osnovy [Urban identity: concept, structure, fundamentals]. *Sociologiya goroda – Sociology of the city*, 1. 46–61. [in Russian]
- Hubeladze, I. H. (2015) Silska molod u misti: poshuk identychnosti : monohrafiia [Rural youth in the city: the search for identity: a monograph]. Kyiv: Milenium [in Ukrainian].
- Litvinova, S. A., Muraveva, O. I. Oprosnik identychnosti s gorodom: razrabotka, validizaciya, proverka nadezhnosti [City identity questionnaire: development, validation, reliability verification]. *Vestnik Novosibirskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta – Bulletin of the Novosibirsk State Pedagogical University*, 8(1). 71–93. DOI: 10.15293/2226-3365.1801.05 [in Russian]
- Miklyaeva, A. V., Romyanceva, P. V. (2011) Sootnoshenie centralnyh i perifericheskikh komponentov v strukture socialnoj identychnosti lichnosti [The ratio of central and

- peripheral components in the structure of social identity]. *Psihologicheskij zhurnal – Psychological Journal*, 32(5). 36–45. [in Russian]
- Milgram, S. (2000) *Ekspеримент v socialnoj psihologii [Experiment in social psychology]*. SPb. : Piter. [in Russian]
- Osin, E. N., Leontev, D. A. (2008) Aprobaciya russkoyazychnyh versij dvuh shkal ekspress-ocenki subektivnogo blagopoluchchya [Testing Russian-language versions of two scales of rapid assessment of subjective well-being] *Materialy III Vserossijskogo sociologicheskogo kongressa – Materials of the III All-Russian Sociological Congress*, Moscow. Institute of Sociology RAS. [in Russian]
- Osnickij, A. K. (2004) Opredelenie harakteristik socialnoj adaptacii [Characterization of social adaptation]. *Psihologiya i shkola – Psychology and school*, 1. 43–56. [in Russian]
- Shtejnbah, H. E., Elenskij, V. I. (2004) Psihologiya zhiznennogo prostranstva [Psychology of Living Space]. SPb. : Rech. [in Russian]
- Ujanga N. & Zakariya K. (2015) The notion of place, place meaning and identity in urban regeneration. *Procedia – social and behavioral sciences*, 170. 709–717. DOI: <http://dx.doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.01.073>
- Zavatska, N. Ye. (2012) *Sotsiokulturni ta psykholohichni aspekty adaptatsii osobystosti v suchasnomu sotsiumi: monohrafiia [Sociocultural and psychological aspects of personality adaptation in contemporary society: a monograph]*. Luhansk: Vyd-vo im. V. Dalia. [in Ukrainian].

Список використаних джерел:

- Андрійчук І. П. Особливості адаптації студентів - майбутніх психологів до навчання у вищій школі. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*. 4(8), Vol. 2, June 2018 DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijitss/01062018/5702
- Баранова В. А. Городской и сельский социумы: социально-психологические аспекты исследования территориально-поселенческих общностей. *Вестник СПбГУ. Сер. 12*. 2012. Вып. 2. С.194–201.
- Belanche D., Casaly L. V., Flavian C. Understanding the cognitive, affective and evaluative components of social urban identity: Determinants, measurement, and practical consequences. *Journal of Environmental Psychology*. 2017. Vol. 50. P. 138–153. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2017.02.004>
- Bernardo F., Palma-Oliveira J. M. Place identity, place attachment and the scale of place: the impact of place salience. *Psychology*. 2013. Vol. 4. P. 167–193. DOI: <https://doi.org/10.1080/21711976.2013.10773867>
- Blynova, O. Ye, Popovych, I. S., Bokshan, H. I., Tsilmak, O. M., & Zavatska, N. Ye. (2019). Social and Psychological Factors of Migration Readiness of Ukrainian Students. *Revista ESPACIOS*, Vol. 40. (№ 36). Page 4. <http://www.revistaespacios.com/a19v40n36/19403604.html>
- Блинова Е. Е. Психологические аспекты адаптации сельских жителей к условиям городской среды. *Актуальные проблемы психологии личности и социального взаимодействия : сб. науч. ст. / ГрГУ им. Я. Купалы ; науч. ред.: А. В. Ракицкая, О. Г. Митрофанова. – Гродно : ГрГУ, 2018. – С.24-31.*
- Dias P., Ramadier T. Social trajectory and socio-spatial representation of urban space: The relation between social and cognitive structures. *Journal of Environmental Psychology*. 2015. Vol. 41. P. 135–144. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2014.12.002>
- Дягилева Н. С., Журавлева Л. А. Городская идентичность: понятие, структура, основы. *Социология города*. 2012. № 1. С. 46–61.
- Губеладзе І. Г. Сільська молодь у місті: пошук ідентичності : монографія. К. : Міленіум, 2015. 236 с.

- Литвинова С. А., Муравьева О. И. Опросник идентичности с городом: разработка, валидизация, проверка надежности. *Вестник Новосибирского государственного педагогического университета*. 2018. Том. 8. №1. С. 71–93. DOI: 10.15293/2226-3365.1801.05
- Микляева А. В., Румянцева П. В. Соотношение центральных и периферических компонентов в структуре социальной идентичности личности. *Психологический журнал*. 2011, том 32, № 5, С. 36–45.
- Милграм С. Эксперимент в социальной психологии. СПб. : Питер, 2000. 336 с.
- Осин Е. Н., Леонтьев Д. А. Апробация русскоязычных версий двух шкал экспресс-оценки субъективного благополучия. *Материалы III Всероссийского социологического конгресса*. М.: Институт социологии РАН, Российское общество социологов, 2008. [Диск CD, ISBN 978-6- 89697-157-3.]
- Осницкий А. К. Определение характеристик социальной адаптации. *Психология и школа*. 2004. № 1. С. 43–56.
- Штейнбах Х. Э., Еленский В. И. Психология жизненного пространства. СПб. : Речь, 2004. 239 с.
- Ujanga N., Zakariya K. The notion of place, place meaning and identity in urban regeneration. *Procedia – social and behavioral sciences*. 2015. Vol. 170. P. 709–717. DOI: <http://dx.doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.01.073>
- Завацька Н. Є. Соціокультурні та психологічні аспекти адаптації особистості в сучасному соціумі: монографія / Під ред. Н. Є. Завацької. Луганськ: Вид-во ім. В. Даля, 2012. 320 с.